

LUNDS
UNIVERSITET

FIFAs Human Rights Policy - En undersökning av FIFAs bild av ansvar inför VM i Qatar 2022

Axel Danielsson

Avdelningen för mänskliga rättigheter
Historiska institutionen
Kurskod: MRSG31
Termin: Höstterminen 2017
Handledare: Andreas Tullberg, Emma Severinsson
Omfång: 12 912 ord

Abstract

Det internationella fotbollsförbundet överraskade en hel värld när man tilldelade världsmästerskapet i fotboll 2022 till Qatar. Vad som hoppades bli en positiv utveckling för sporten, i och med en banbrytande förflyttning av världsmästerskapen, omkantades tilldelningen istället av massiv kritik, uppgifter om mutor samt grova människorättsliga kränkningar. Rapporter om inhumana förhållanden för arbetarna i Qatar och allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter har riktat uppmärksamhet mot både regeringen i Qatar samt FIFA i termer av vem som haft ansvaret för den uppkomna situationen. Syftet med denna uppsats har varit att undersöka vilket ansvar FIFA själva anser att de har i relation till situationen i Qatar. Utgångspunkten för undersökningen har varit FIFAs egen människorättspolicy vilken David Millers teori om ansvarsfördelning tillämpats på. Teorin reflekterar över hur ansvar ska fördelas när människor kränkts eller ogynnsamt påverkats av någon sorts entitet. Med hjälp av en kvalitativ innehållsanalys har det faktiska innehållet i FIFAs policy analyserats och bedömts där fokus i analysen legat på uttrycksformer och formuleringar. Sammanfattningsvis är förståelsen av FIFAs människorättspolicy enligt teorins principer och analysens resultat den att moraliskt och kapacitetsmässigt, bör FIFA anses ansvariga för situationen i Qatar. Policyns generella ambiguitet i sin helhet öppnar upp för två potentiella slutsatser. Antingen att policyns utformning är gjord med avsikt för att inte vilja tillskriva sig för starkt ansvar. Eller att dess ambiguitet i ansvarsfördelning pekar på att ansvar i denna situation bör fördelas.

Nyckelord: FIFA, Qatar, fotbolls-VM, ansvar/ansvarsfördelning, arbetares rättigheter regelverk, FIFAs human rights policy, ambiguitet, moral, kapacitet

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Bakgrund	2
1.2	Problemformulering, syfte och frågeställningar	3
1.3	Material och avgränsningar	4
1.3.1	Primär- och sekundärmaterial.....	5
1.3.2	Källkritik.....	8
2	Litteraturoversikt och tidigare forskning.....	9
3	Teori och metod.....	14
3.1	Distributing responsibilities.....	14
3.2	Kvalitativ innehållsanalys	17
4	Analys och diskussion	19
4.1	Analys.....	19
4.1.1	Tema 1: Uttryck instämmande till ansvar	19
4.1.2	Tema 2: Uttryck motsägande till ansvar.....	22
4.1.3	Tema 3: Uttryck av tvetydighet gentemot ansvar.....	29
4.2	Diskussion	32
5	Sammanfattning	37
	Referenser	38

1 Inledning

År 2010 tilldelas Qatar fotbolls-VM 2022 av det Internationella fotbollsförbundet, FIFA. Dessförinnan har Ryssland blivit värdnation för mästerskapet som går av stapeln 2018. I processen av tilldelning lämnar varje land som är intresserat in en ansökan varefter FIFA sedan väljer ett eller flera länder som får till uppgift att vara värd för mästerskapet. Redan vid tilldelningen till Qatar 2010 började missnöjda och kritiska röster komma in från olika håll. Dels sportsligt sett att mästerskapet omöjligtvis skulle kunna spelas på sommaren på grund av de höga temperaturerna i landet, men även byråkratiskt att processen och röstningarna hade omkantats av korruption och mottagande av mutor. Anklagelser och diskussioner om korruption har under en lång period cirkulerat kring FIFA, anklagelser som varit svåra att skaka av sig och som påverkat den image organisationen haft utåt.¹

När tilldelningen offentliggjordes höjdes ögonbryn över olika delar av världen, inte minst i fotbollsvärlden. Reaktionerna till beslutet var både positiva och negativa, där många såg det som positivt att fotbollens absolut största världsscen för första gången skulle förflytta sig till ett land i mellanöstern. De negativa reaktionerna låg dock i överkant där många ansåg att tilldelningen påverkats av korruption och mutor. FIFAs rykte som en korruperad och fragmenterad organisation stärktes i och med att det från många håll ansågs att organisationen styrdes av ekonomiska incitament. Trots utbredda negativa reaktioner och missnöje från start började Qatar förbereda landet för ett mästerskap.²

När nyheten sprids att Qatar ska stå värd för mästerskapet höjs direkt röster om arbetssituationen i landet samt dess ställning gentemot mänskliga rättigheter. Oro väcks för att arbetare kommer exploateras och att situationen för alla migrantarbetare kommer för-

¹ Gibson, Owen, "2022 Qatar World Cup vote should be rerun, claims Council of Europe", *The Guardian*, 27/1/2015.

² Ibid.

värras i och med de enorma satsningar landet förväntas göra. Dels vid byggande av arenor och annan verksamhet kopplad till mästerskapet men också satsningar på infrastruktur såsom hotell, vägar och konferensanläggningar. Trots oro och missnöje kvarstår beslutet om Qatar som värdnation 2022. Inte långt efter att de infrastrukturella satsningarna startar framkommer rapporter om människorättsliga kränkningar i landet. Rapporter om nästintill slavliknande förhållanden för de arbetare som bygger arenorna sprids över alla delar av världen samt även till det Internationella fotbollsförbundet själv.³ I takt med bristerna och kritiken som sprids uppkommer frågor om vem som bär ansvaret att se till att saker och ting sköts som det ska och görs rätt. Är det värdnationen som bär ansvaret eller är det FIFA själva, i egenskap av att vara den högsta ansvariga organisationen för eventet? Det är kring detta ämne och dessa typer av frågor min uppsats kommer att handla om.

1.1 Bakgrund

Även fast det i dagens läge(2017) är mer än fyra år kvar till det faktiska mästerskapet i Qatar har förberedelserna varit igång under en lång period med tusentals arbetare utspridda i landet över alla planerade projekt. Arbetarna har främst varit migrantarbetare från mestadels Sydasiens länder som Indien, Pakistan och Nepal. Nivån av arbetsinvandringen till Qatar, främst kopplad till byggnadsarbete, var ett känt faktum redan innan mästerskapstilldelningen men ökade i takt med de satsningar som regeringen planerade. Arbetskraften har fördelats mellan tredjeparts-bolag eller så kallade underkontraktörer som agerar som sponsorer åt arbetarna när de rekryteras. Detta system av sponsorer är ett nödvändigt krav för arbetarna för att lagligt få vistas och arbeta i landet. Sponsorererna har i egenskap av att vara arbetsgivare haft full kontroll och makt över sina arbetare då de vistas i Qatar under specifika villkor. Villkor som bolagen dikterat och som i längre utsträckning kontrollerats av det statliga organ av regeringen avsatt för att förbereda inför mästerskapet- *Supreme Committee for Delivery and Legacy*.⁴

³ Ingraham, Christopher, "The toll of human casualties in Qatar(updated)", *The Washington Post*, 27/05/2015.

⁴ Amnesty International, *The ugly side of the beautiful game: Exploitation of migrant workers on a Qatar 2022 world cup site*, Mars, 2016, s. 4/9.

Situationen för de arbetare som vistats i landet under dessa villkor har varit ansträngd och av utnyttjande karaktär. Arbetsförhållandena vid konstruktionerna av flera arenor har i vissa kretsar liknats vid rent av slavarbete. Långa arbetspass i extrem hetta, riskfyllda arbetssituationer med flera förekomna dödsolyckor, låga löner samt hot om in-dragna löner har förekommit om anspråk på förbättrade förhållanden gjorts. Tredje-parts-bolagen/sponsorerna som arbetarna rekryterats av har även vid upprepade tillfällen lagt beslag på pass för att förhindra arbetarna att kunna resa hem till sina familjer.⁵ Termer som trafficking har använts för att beskriva den arbetssituation som råder i lan-det. De huvudansvariga företag vilka majoriteten av arbetarna varit anställda under är ”Eversendai Qatar”, ”Midmac-Six Construct JV” och ”Nakheel Landscapes”. Dessa företag består i sin tur av flera olika respektive underbolag och sponsorer där arbetarna rekryteras och anställs via. Dessa kontraktörer underliggert en specifik huvudaktör, ”Aspire Zone Foundation” som svarar under regeringsorganet, *Supreme Committee for Delivery and Legacy*.⁶

1.2 Problemformulering, syfte och frågeställningar

Exploatering och utnyttjande av migrantarbetare är inte något nytt fenomen. Det har förekommit innan på många andra platser än de som nämns i den här uppsatsen och sker även idag över många delar av världen. Vad som dock ger just den här situationen i Qa-tar ett annat anseende är dess koppling till sport, i form av kopplingen till FIFA. En or-ganisation som FIFA brukar ofta prata om fotbollen som mer än bara en sport, som ett medel att få folk samman och förena sig, oavsett nationalitet, hudfärg eller sexualitet. Alla människor ska kunna gå samman och njuta av en sport som är inkluderande för alla och därmed ta avstånd från allt som rör exempelvis rasism och homofobi. Något man inom fotbollsvärlden haft problem med under åren. Oavsett de ofantliga pengar och den makt som cirkulerar kring fotbollen och främst FIFA, bör en respekt för mänskliga rät-tigheter och en rätt till att inte behöva få sina rättigheter kränkta prioriteras högre än fotbollen enbart som en typ av underhållning. I slutändan är det just underhållning det

⁵ Ibid, s. 6/7.

⁶ Ibid, s. 5.

handlar om och att människor ska behöva påverkas till den grad att deras arbetssituation liknas vid slavarbete och trafficking, gör det hela svårt att legitimera.

Med utgångspunkt i detta ämne och denna tankegång väcks frågan om ansvar vid sådana misslyckanden och brister i efterlevandet av mänskliga rättigheter. Syftet med den här uppsatsen är att undersöka hur man ska förstå sig på vilket ansvar FIFA själva anser att de har i situationen kring migrantarbetarna i Qatar inför fotbolls-VM 2022. Utgångspunkten för att undersöka detta är ett policydokument som FIFA själva tagit fram som berör organisationens åtaganden, riktlinjer och ansvar gentemot mänskliga rättigheter, *FIFA Human Rights Policy*. Det centrala i ämnet kretsar alltså kring FIFA som en multi-internationell sportslig organisation och vilken legitimitet och i sin tur vilket ansvar detta för med sig. Oavsett var man själv väljer att lägga ansvaret för det rådande läget i Qatar, ser jag FIFA som den överordnade organisationen i situationen och väljer därmed att lägga mitt fokus på dem. Viktigt att nämna är att centralt för uppsatsen är att förstå och betrakta primärmaterialet som en helhet. Det resultat jag får fram i analysen av primärmaterialet kommer diskuteras i diskussionsdelen tillsammans med teorin med fokus på centrala termer i ämnet. Utefter teorins principer ska jag därmed se vilken slutsats som går att dra av FIFAs bild om sitt eget ansvar i frågan. Denna diskussion och slutsats kommer vara tolkningsbaserad eftersom att sakligt avgöra ansvarsfördelning eller rätt och fel i en händelse som denna kan vara väldigt svårt om ens möjligt. Med bakgrund i problemformuleringen och syftet är frågeställningen jag ämnar undersöka:

Hur kan man förstå sig på vilket ansvar FIFA själva anser att de har i situationen kring migrantarbetarna i Qatar med utgångspunkt i deras egen människorättspolicy?

1.3 Material och avgränsningar

Med utgångspunkt i att händelseförloppet mitt ämne och mitt syfte cirkulerar kring är relativt nytt, närmare bestämt bara några år gammalt, är mitt primärmaterial också färskt. Likaså är det generella forskningsläget kopplat till ämnet även det nytt och inte speciellt brett. Detta har dock gjort att det material jag hittat har haft liknande fokus i frågan och därmed hjälpt till att specificera min undersökning. Det ska dock poängteras att primärmaterialet är den information som undersökningen huvudsakligen baseras på

och allt annat material fungerar som komplement av varierande grad. På grund av att mitt centrala fokus ligger på FIFA som organisation är det också därför jag valt att använda deras egna officiella skrivning gentemot mänskliga rättigheter som primärmaterial. För att förstå vilket sammanhang primärmaterialiet är framtaget i behövs några redogörelser över andra dokument som primärmaterialiet baseras på. Dessa är dock inte nödvändiga för att förstå sig på FIFAs policy i sig utan mer för att känna till uppkomsten. Majoriteten av den information av intresse jag hittat samt den jag inkluderat i min uppsats har varit i form av akademiska artiklar, rapporter och journaler. Källor i bokform kring ämnet finns men i jämförelsevis avsevärt mindre utsträckning. Detta antar jag av egen uppfattning vara på grund av ämnets relativt smala omfång. Att inkludera källor enbart för att de handlar om FIFA hade inte nödvändigtvis gett någonting av substans till min undersökning. En koppling mellan organisationen FIFA, mästerskapet i Qatar och ansvar har därför varit den typ av information som gett mest. Det är på grund utav detta som elektroniska källor är i majoritet över tryckta källor.

1.3.1 Primär- och sekundärmaterial

Mitt primärmaterial är ett officiellt policydokument framtaget av FIFA själva rörandes deras eget förhållande till mänskliga rättigheter. Dokumentet heter *FIFA's Human Rights Policy* och släpptes så sent som i maj i år(2017). Policyn är framtagen som en blandning mellan regelverk, målsättningar, skyldigheter och åtaganden man anser att man har som organisation. Det är FIFAs första officiella skrivning specifikt kopplat till organisationens förhållande till mänskliga rättigheter och är tänkt att fungera som en stadga med relation till människorätt. Det kan även förstås som en generell vägledning för organisationens skyldigheter och förpliktelser. Det är delvis formulerat att lägga fokus på ansvar och åtaganden gentemot entiteter som existerar och aktiviteter som sker i relation till organisationen.⁷ Dokumentet har godkänts och tagits fram i samarbete med FIFAs president Gianni Infantino. Hela dokumentet är ca fyrtio sidor långt och skrivet på engelska, franska, tyska och spanska. Själva policyn i sig är alltså runt tio sidor långt. Dokumentet är uppdelat i tretton punkter/paragrafer varav fyra stycken handlar om implementering och benämns som pelare(pillars). Eftersom punkterna som benämns som

⁷ Fédération Internationale de Football Association, FIFA, *FIFA's Human Rights Policy*, Maj, 2017, s. 4.

pelare har en något skiljande karaktär än de resterande artiklarna kan de med fördel analyseras något separat. Resultatet av analysen kommer dock förstås som en helhet med alla artiklar inkluderade. De fyra pelarna i policyn är:

- 1: *Commit and embed* (engagera och ”bädda in”).
- 2: *Identify and adress* (identifiera och adressera).
- 3: *Protect and remedy* (skydda och avhjälpa).
- 4: *Engage and communicate* (”ta sig an” och kommunicera).⁸

Dessa fyra pelare är av vikt för min undersökning då de handlar om implementering och därmed berör en framtidsaspekt av frågan. De benämns även som ett typ av strukturellt ramverk för hur deras framtida arbete ska se ut. Eftersom mitt syfte är att undersöka vad FIFA som överordnad organisation anser om sitt eget ansvar i ämnet blir en framtidsvision en stor del i detta. Att redogöra för hur målsättningar och åtaganden ska implementeras i framtiden visar i teorin på att man vill se till en förändring i sitt arbete. Hur denna förändring kan te sig, och vad den baserat på hur det formuleras i policyn, säger om deras självuppfattade ansvar är att undersöka i analysen.

När det kommer till sekundärmaterial finns det till att börja med två texter från FIFA själva som bör nämnas. Dels att känna till på grund av deras nära koppling till primärmaterialen men även att kunna återkoppla till vid senare tillfälle i uppsatsen där så behövs. Dessa två texter är per definition egentligen inte sekundärmaterial då de båda har utarbetats av FIFA och därmed kan förstås som första-handskällor. Jag kommer däremot behandla de som sekundärmaterial då de kompletterar primärmaterialen och tydliggör hur FIFAs arbete är sammansatt, de kommer alltså inte undersökas i sig. Det första är mer specifikt en artikel i FIFAs egen officiella stadga, *FIFA Statutes*. Stadgan är ett generellt övergripande dokument där alla aspekter av organisationen och sporten i sig är inkluderat. Här ingår organisationens sammansättning, medlemskap, kommittéer, riktlinjer och finanser bland annat. Artikelnen av intresse i stadgan är art. 3 som berör mänskliga rättigheter. I primärmaterialen (FIFA Human Rights Policy) är det uttryckligen art. 3 ur stadgan som policydokumentet är baserat på. Det är alltså efter denna artikel mitt

⁸ Ibid, s. 8/9.

primärmaterial är utvecklat ifrån. Artikeln lyder: ”FIFA is committed to respecting all internationally recognised human rights and shall strive to promote the protection of these rights”.⁹

Den andra texten är en översiktlig uppdatering över det arbete man gjort det senaste året kring mänskliga rättigheter. En rapport som är planerad att släppas årligen för att successivt bedöma och se hur organisationens arbete gentemot mänskliga rättigheter förbättras. Denna rapport heter *FIFA Activity update on human rights*.¹⁰ Varför jag väljer att nämna dessa två texter relativt kort är för att göra det något tydligare hur FIFA valt att strukturera upp sitt arbete med att förbättra relationen gentemot mänskliga rättigheter. Alltså vad deras främsta människorätts-policy till stor del är förankrad i och hur den arbetas med. Dessa två texter kommer inte att utgöra någon större del eller basis av min analys, annat än att klargöra var policydokumentet i sig härstammar ifrån och hur allting hänger ihop.

Ytterligare ett dokument som är av vikt att nämna inom samma omfång som de två föregående texterna är UNGP, *United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights*. Detta är en standard utvecklad av FN och närmare bestämt generalsekretärens särskilde representant, John G. Ruggie. Dokumentet är utformat som en riktlinje för stater men framförallt företags relationer till mänskliga rättigheter och deras ansvar att se till att förhindra och adressera människorättsrelaterade problem kopplade till näringslivet. I dokumentet ingår tre generella vägledande principer som alla stater, företag och transnationella bolag måste förhålla sig till. En av principerna är av större relevans för detta ämne då den berör samband mellan affärsverksamhet och respekt av mänskliga rättigheter.¹¹ Förutsatt att man väljer att betrakta FIFA som ett transnationellt bolag är detta material relevant att ha i åtanke i undersökningen. Hur en väljer att definiera FIFA som entitet vågar jag påstå är en tolkningsfråga. FIFAs landsöverskridande verksamheter, internationella omfång samt höga makt och ekonomiska kapacitet är faktorer som

⁹ Fédération Internationale de Football Association, FIFA, *FIFA Statutes*, 27/4/2016, artikel 3, s. 7.

¹⁰ Fédération Internationale de Football Association, FIFA, *FIFA Activity Update on Human Rights*, Maj, 2017, executive summary, s. 2.

¹¹ Ruggie, John G., *Guiding Principles on Business and Human rights: Implementing the United Nations “Protect, Respect and Remedy” Framework*, United Nations, Office of The High Commissioner, 16/6/2011, general principles, s. 1.

gör att jag väljer att betrakta organisationen som ett företag/bolag. Stephen J. Kobrins artikel om transnationella företag som jag nämner i avsnittet tidigare forskning reflekterar även i relation till detta perspektiv. Att mitt primärmaterial, FIFAs Human Rights policy dessutom uttryckligen tagits fram i samarbete med UNGP styrker kopplingen mellan dem.

1.3.2 Källkritik

När det kommer till källkritik kan man till att börja med förstå primärmaterialet som ett legitimt dokument med tanke på att det är FIFA själva som författat det i samarbete med andra internationella organisationer och externa parter. Vad man i sin tur vill förmedla och säga i dokumentet är min uppgift att problematisera i denna uppsats. Vad som i en källkritisk mening kan vara bra att nämna är att FIFA släppte deras människorättspolicy ungefär ett år efter att Amnesty International släppte en omfattande rapport angående människorättskränkningarna i Qatar kopplat till VM. Att förstå FIFAs policy som ett svar mot Amnestys avslöjande rapport är möjligtvis en förhastad slutsats. Men att se att det finns ett samband mellan mediadrevet och den utbredda uppmärksamhet och kritik som riktats mot FIFA efter uppdagandet om situationen i Qatar, samt FIFAs nyfunna vilja senaste åren att arbeta efter mänskliga rättigheter i dess verksamheter är svårt att ta miste på. Frågan att ha i bakhuvudet när man då betraktar FIFAs human rights policy är om dokumentet är framtaget i all hast, på grund av negativ uppmärksamhet och kritik? Om det är framtaget på grund av utomstående påtryckningar kan vara relevant att fundera på i undersökningen.

2 Litteraturöversikt och tidigare forskning

The Ugly Side of the Beautiful Game: Exploitation of Migrant Workers on a Qatar 2022 World Cup Site är en omfattande rapport från Amnesty International som släpptes 2016. Rapporten var en av de första stora granskningarna som grundligt redogjorde för de människorättsliga kränkningar som försiggick och i viss mån försiggår i Qatar i förberedelserna inför VM. Den summerar grundligt bakgrunden till händelseförloppet, redogör för de huvudsakliga kontraktörsbolagen majoriteten av arbetskraften är anställd av samt tillståndet vid en av de största byggarbetsplatserna, Khalifa International Stadium. Amnesty beskriver även bristerna Qatars regering haft i att respektera migrantarbetarnas rättigheter samt bristen i att adressera de problem som skett återkommande. Rapporten lägger stort ansvar hos Qatar som man menar på agerat för sent eller inte alls för att rätta till övertramp mot arbetarnas rättigheter. Centralt är att regeringen inte agerat för att säkerställa att kontraktörsbolagen gjort vad de ska enligt lag eller uppföljt de rapporter och den kritik som mottagits. Amnesty riktar även kritik mot FIFA för att inte ha haft människorättssituationen i Qatar i beaktning när man tilldelat landet mästerskapet samt deras oförmåga att försöka få till någon praktisk förändring i situationen.¹²

Den här rapporten från Amnesty är användbar då den är väldigt omfattande och besitter väldigt mycket information om den generella situationen för arbetarna i Qatar på olika nivåer. Den belyser många olika delar av situationen som jag beskrivit ovan och har varit givande i att ge en bred uppfattning om händelseförloppen och det faktiska läget. Den har därför varit en bra grund att bygga undersökningen på genom att förklara vilka parter som är inblandade och klargöra vad som egentligen skett. Rapporten klargör även den huvudsakliga kritik som riktats mot situationen och hur saker hanterats, både specifikt från Amnesty men även generellt från andra håll.

¹² Amnesty International, 2016.

"For the Game. For the World" FIFA and Human Rights, är en rapport skriven av professor John G. Ruggie på begäran av FIFA själva. Ruggie är, som jag har nämnt tidigare generalsekreterarens särskilde representant och samma person som författat *United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights*. Det dokument som denna rapport är baserad på. Rapporten utgörs av rekommendationer till FIFA om hur de praktiskt ska inkorporera mänskliga rättigheter i organisationen samt vad detta betyder för FIFAs globala verksamheter. Rekommendationerna är uppdelade i tre generella områden där Ruggie menar på förbättring krävs. FIFA måste dels inkorporera respekten för mänskliga rättigheter i sina stadgor och i sina verksamheter, ha klarare interna system som kan adressera förutsägbara risker kopplade till organisationen. Samt vara mer transparenta och förbättra sina ansatser till praktisk avhjälpning. Rapporten släpptes 2016.¹³

Varför den här rapporten är av intresse för uppsatsen är på grund av dess direkta koppling till FIFA, nämligen att man specifikt gjort en begäran om den i form utav rekommendationer. Det specifika innehållet kan naturligtvis vara relevant för min undersökning men likaså också bara det faktum att den skrivits på FIFAs begäran. Detta kan förmedla en vilja till att försöka se till en förbättring i organisationens verksamheter. Hur man än väljer att tolka rapportens uppkomst eller existens är den användbar då den som helhet kan bidra till analysen och ge ett annat perspektiv. Att poängtera är även som jag nämnt att det är samma författare av denna rapport och UNGP, standarden som är utvecklad för att reglera och adressera affärlivets relation till mänskliga rättigheter. Samma standard vilken denna rapport också är baserad på.

Private Political Authority and Public Responsibility: Transnational Politics, Transnational Firms, and Human Rights är en artikel skriven av Stephen J. Kobrin. Texten kan förstås som en blandning mellan en teori och en akademisk artikel. Centralt i denna artikel är transnationella företag, transnationell politik och relationer till mänskliga rättigheter. Kobrin menar på att multinationella företag idag innehar makt, auktoritet och pengar på så höga nivåer att detta borde medföra en viss typ av ansvar specifikt kopplat till människorättsligt kränkande situationer och händelser. Företag av denna multinationella storlek borde kunna tillskrivas mer ansvar både när direkt och indirekt påverkan

¹³ Ruggie, John G., "For the Game. For the World". FIFA and Human Rights", 2016, Corporate responsibility Initiative Report, No. 68, Cambridge, MA, Harvard Kennedy School.

av mänskliga rättigheter skett. Vad som komplicerar detta är bolagens ofta komplexa politiska och rättsliga strukturer, delvis på grund utav att deras verksamheter sträcker sig över stater.¹⁴

Förutsatt att man betraktar FIFA som ett transnationellt företag, som jag har diskuterat tidigare, kan denna artikel vara användbar ur samma aspekt. Att göra en tolkning av FIFA som ett företag medför att man kan prata om organisationen i en sådan diskurs ovan. En koppling som kanske hade haft mer motståndskraft och varit något knepigare att göra om definitionen av dem som entitet vore resolut och obenägen att förändra. När jag själv anser att så inte är fallet utan att det går att applicera många olika definitioner på organisationen gör detta att tesen i denna artikel mycket väl är logisk att tillämpa. Med tanke på FIFAs tillgångar och auktoritet över världen och uppsatsens ämne, framstår denna artikel kunna vara relevant.

Leveraging Legacies from Sports Mega-Events: Concepts and Cases redigerad av Jonathan Grix är en antologi som handlar om staters relationer till sport med stort fokus på internationella sport-evenemang. Övergripande teman i boken är på vilket sätt länder använder sport-evenemang som politiska medel, som medel att öka interna intressen för sport samt välmående för befolkningen. Men även på grund av ekonomiska faktorer samt att visa upp sitt land för världen. Kapitel 14 handlar specifikt om Qatar och dess förberedelser av världsmästerskapet i fotboll. *Qatar, Global Sport and the 2022 FIFA World Cup*, av Paul Michael Brannagan och Richard Giulianotti.¹⁵

Detta kapitel är intressant i forskningsläget då det sätter Qatars tilldelning av VM i ett större perspektiv av generella stora sport-evenemang. Qatar har fram till att man fick VM i fotboll stått som värdar för flera andra internationella sport-evenemang såsom tennis och handbollsturneringar. Detta ses som sätt att vilja sätta landet på kartan och visa upp sin infrastruktur, sina ekonomiska tillgångar samt sin roll som en nyuppkommen maktfaktor att ta hänsyn till inom sportvärlden. Författarna använder bland annat

¹⁴ Kobrin, Stephen J., "Private Political Authority and Public Responsibility: Transnational Politics, Transnational Firms, and Human Rights", 2009, *Business Ethics Quarterly*, 19:3, (July 2009); ISSN, 1052-150X, pp. 349-374.

¹⁵ Brannagan, Paul Michael, Giulianotti, Richard, "Qatar, Global Sport and the 2022 FIFA World Cup", I *Leveraging Legacies from Sports Mega-Events: Concepts and Cases*, Grix, Jonathan(red), Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2014, sid. 154-165.

uttrycket ”soft power” för att förklara hur Qatar vänder sig till mediet av sport för att ändra ”orientaliska” eller felaktiga uppfattningar som de menar existerar om landet internationellt. Vad som riskerar påverka detta är händelser och situationer som just den rörande förberedandet av VM och användande av migrantarbetare.

FIFA World Cup 2022: Why the United States cannot successfully challenge FIFA awarding the cup to Qatar and how the Qatar controversy shows FIFA needs large-scale changes är en artikel/kommentar av Samuel Morris i California Western International Law Journal. Texten handlar om FIFAs tilldelning av VM till Qatar och uppmärksamheten samt kritiken detta fått ur ett amerikanskt perspektiv. Framst riktar sig artikeln mot FIFA och den korruption författaren anser genomsyrar organisationen, en korruption som inte tas lätt på då USA var en av kandidaterna uppe för röstning att få världsmästerskapet 2022. Författaren går även igenom FIFAs tillvägagångssätt vid tilldelning av mästerskap som man menar på är ett bristfälligt sådant. Samt även kontroverser som föranledde röstningen där två högt uppsatta tjänstemän inom FIFA rapporterades ha erbjudit sig att sälja sina röster, vilket Morris menar reflekterar det bristande system som ledde till att Qatar tilldelades VM.¹⁶

Artikeln diskuterar även vad FIFA skulle kunna göra för att förbättra sitt anseende, ett anseende som Morris menar på är på väg att dala och som i längre utsträckning skulle kunna påverka FIFAs ställning som högsta maktfaktor. Textens relevans för ämnet är det att den belyser delar av den största kritiken som riktas mot FIFA, nämligen korruption. Paralleller går att dra från korruptionen till händelser som utvecklas i Qatar rörande mänskliga rättigheter; i avseendet att det är korruption, mutor och jäv-situationer som föranleder att mästerskap placeras i länder där huvudsakligen ekonomiska faktorer kommer i första hand och människors rätt- och friheter därefter.

The 2022 World Cup: A potential Monkey Wrench for Change är en artikel skriven av James M. Dorsey i The International Journal of the History of Sport. Artikeln berör även den likt den föregående, specifikt tilldelningen av VM 2022 till Qatar. Denna text

¹⁶ Morris, Samuel, “FIFA World Cup 2022: Why the United States Cannot Successfully Challenge FIFA Awarding the Cup to Qatar and How the Qatar Controversy Shows FIFA Needs Large-Scale Changes (comments)”, 2012, *California Western International Law Journal*, Vol. 42, Issue 2, pp. 541-576.

fokuserar dock mer på Qatar och diskuterar hur världsmästerskapet kan komma fungera som en potentiell språngbräda till förändring i landet. Framförallt med fokus på tillståndet för arbetsrättigheterna, ses sociala och politiska reformer vara i stort behov. På grund av den sen tidigare rådande arbetssituationen i Qatar har även kritikerna till mästerskapstilldelningen fått ytterligare grunder att kritisera landet på. Dorsey använder på samma sätt som ett av de tidigare forskningsverken begreppet ”soft power” när han beskriver sättet Qatar använder fotbollen som medium för att hävda sig både ekonomiskt och politiskt internationellt.¹⁷

Världsmästerskapet och uppmärksamheten landet fått i samband med detta resulterar i att Qatar oundvikligt måste ta itu med de människorättsliga och arbetsrättsliga problem som existerar. Detta perspektiv kan i ett visst avseende tolkas som positivt då Qatar inte har något annat val än att se över sina sociala och politiska stadgor. Att riskera bli fråntagna världsmästerskapet vore katastrofalt för landets planer för framtiden. Den här artikeln erbjuder en bild och uppfattning om Qatar som en uppvägning mot FIFA som mestadels är huvudfokuset i uppsatsen. Att få uppfattning om Qatars politiska och ekonomiska mål för framtiden med mästerskapet ger ytterligare ett perspektiv till ämnet.

¹⁷ Dorsey, James M., “The 2022 World Cup: A Potential Monkey Wrench for Change”, 2014, *International Journal of the History of the Sport*, Vol. 31, Issue 14, pp. 1739-1754.

3 Teori och metod

I detta avsnitt presenteras den teori och metod som används vid analysen av mitt primärmaterial. Teorin som kommer att användas heter ”Distributing responsibilities” av David Miller, och metoden är kvalitativ innehållsanalys. När det gäller metoden är tolkningar en stor del av innehållsanalys, på grund av detta passar denna metod bra då mitt förhållningssätt mot primärmaterial till viss del också är tolkningsbaserat. Att fastställa exakt vad författarna av FIFAs policy menar till att säga latent kan vara svårt, därför är tolkning en central del av hur jag behandlar materialet.

3.1 Distributing responsibilities

Den teori jag ämnar till att använda i undersökningen heter ”Distributing responsibilities” av den brittiske statsvetaren David Miller. Denna teori, vilken jag översätter till fördelning av ansvar, handlar om hur en ska förstå sig på vem eller vilka som bör åläggas ansvar när individer eller grupper kränkts, frångits rättigheter eller varit offer för något sorts lidande. Millers teori utgår ifrån att världen idag innehåller oändligt många händelser, situationer eller konflikter där människor på olika sätt far illa. Där både fysiskt och psykiskt lidande förekommer men också där människor berövas på sina fri och rättigheter. Det komplexa ligger inte i att konstatera att så är fallet, och inte heller att någonting bör göras för att avhjälpa de som lider. Det svåra hamnar i att avgöra vem eller vilka som bör avhjälpa och ställa till rätta det som är fel. Oftast är det många olika entiteter som har kapaciteten att rätta till det som är fel och därmed kretsar komplexiteten kring att urskilja vilken aktör som borde ha ansvaret för situationen ifråga. Miller menar på att ett stort problem kring situationer av lidande eller kränkta rättigheter är att

flera entiteter fullt ut har kapaciteten och möjligheten att avhjälpa de som är drabbade, men vill inte dra på sig något ansvar och därmed behöva agera.¹⁸

Miller nämner i sin teori uttrycket ”remedial responsibility”. Detta kan översättas något i stil med ”ett ansvar att rätta till/reparera/avhjälpa”. Med detta uttryck menar Miller att en aktör har en speciell skyldighet att avhjälpa de som är drabbade. Denna aktör(eller sammansättning av flera aktörer) identifieras då vara den huvudsakliga entitet som är ansvarig att rätta till problemet. Problemet blir bara att identifiera efter vilka principer en ska avgöra om en aktör bör ses som ansvarig eller inte. Miller formulerar därför fyra stycken principer vilka en aktör på ett eller annat sätt bör kunna appliceras på.¹⁹

1: Kausalt ansvar. Att reda ut vad som faktiskt hänt och om händelsen eller situationen kan medföra ett moraliskt ansvar. Här måste dock distinktion göras, att vara kausalt ansvarig för en händelse behöver inte innebära ett moraliskt ansvar. Om en aktör däremot direkt orsakat ett lidande, har denna ansvaret att avhjälpa.²⁰

2: Moraliskt ansvar. Här innefattas värderingar för att avgöra ansvaret. Vem kan egentligen klandras för det som har hänt? Kan någon eller något anses som moraliskt ansvarig för ett lidande, även om man inte kausalt orsakat det? Denna princip kretsar även kring frågor som om aktören förutsåg lidandet, att den visste vad de drabbade skulle råka ut för. Kan aktören då anses ansvarig? Princip ett och princip två rör sig relativt nära varandra.²¹

3: Kapacitet. Vem eller vilka är bäst placerade eller kan anses kapacitetsmässigt mest effektiva i att hjälpa/åtgärda lidandet? Enligt denna princip borde det generella ansvaret att avhjälpa en situation falla på de aktörer som efter kapacitet är bäst placerade att rätta till det som är fel. Inkluderat i denna princip är aspekterna av kostnad och effektivitet, två skiljande faktorer som inte nödvändigtvis behöver ge samma svar.²²

Gemenskapsprincipen/community. Den sista principen grundas i särskilda relationer. Alltså om människor eller grupper på något sätt kan kopplas till den lidande gruppen

¹⁸ Miller, David, ”Distributing responsibilities”, *The Journal of Political Philosophy*: Volume 9, Number 4, 2001, pp. 453-471, s. 453-454.

¹⁹ Ibid, s. 454-455.

²⁰ Ibid, s. 455.

²¹ Ibid, s. 456/458.

²² Ibid, s. 460-461.

baserat på olika faktorer(gemensam identitet/aktivitet/ historia) och därmed kan ses som bäst lämpade att hjälpa de utsatta. Ses de lidande som tillhörande av samma gemenskap, har de resterande i gemenskapen ett ansvar att hjälpa till. En särskild koppling till de lidande borde enligt denna princip medföra ett självförstått ansvar att agera.²³

Centralt i Millers teori är att tillämpa en pluralistisk teori som han kallar för ”connection theory” när ansvar ska fördelas. Det finns inga situationer där en princip klart och tydligt alltid går att tillämpa, ingen princip går alltid att applicera på olika typer av händelser. På grund utav detta menar Miller att ett pluralistiskt perspektiv är det mest tillfredsställande sättet att behandla ansvarsfördelning. Vad man bör göra är alltså att väga alla fyra principerna mot varandra och från fall till fall bedöma vilken som passar in bäst. Oftast sticker någon av principerna ut i att kunna appliceras bäst på en situation. Om ingen sticker ut märkbart från de övriga får en bedömning göras av vilken princip som ses mest logisk och legitim.²⁴

Varför jag valt att använda Millers teori ”Distributing responsibilities” är dess tydliga koppling till mitt syfte. Nämligen kopplingen till ansvar och hur ansvar ska fördelas när kränkningar, lidande eller rättighetsövergrepp skett. Då jag vill ta reda på hur man ska förstå sig på FIFAs uppfattning om deras eget ansvar i situationen i Qatar, förefaller en teori som denna passa in väldigt bra sammantaget med mitt primärmaterial. Den pluralistiska teorin som förklaras ovan kommer även den med fördel kunna appliceras på det resultat jag får fram i analysen av FIFAs human rights policy. De slutsatser jag får fram ur analysen kommer därmed kunna teoretiseras och diskuteras parallellt med mitt syfte och min frågeställning. De fyra principerna om ansvarsfördelning kommer närmare bestämt fungera som måttstockar eller bedömningsgrunder gentemot policydokumentet som en helhet. Detta kommer behandlas i diskussionsdelen av uppsatsen.

²³ Ibid, s. 462.

²⁴ Ibid, s. 468-471.

3.2 Kvalitativ innehållsanalys

Kvalitativ innehållsanalys är en typ av textanalys där fokus ligger på att reda ut vad som faktiskt står i en viss text och vad författaren vill förmedla genom den. Denna gren inom innehållsanalys kretsar mycket kring att analysera textens innehåll för att göra en bedömning av den. I dess motsvarighet kvantitativ innehållsanalys ligger fokus mer på att mäta och räkna innehållet som analyseras, därför används denna metod oftast i samband med större textmaterial. Då mitt primärmaterial är relativt kort, ca tio sidor, passar alltså en kvalitativ innehållsanalys bättre i denna undersökning. Skiljande mellan dessa två grenar är även den form innehållet har som man letar efter, det vill säga om det är manifest, att det uttrycks mer explicit. Eller om det är latent, att det är mer subtilt och dolt. Relaterat till mitt syfte och vad jag vill undersöka av primärmaterialet, alltså en helhet och vad man kan tolka av vad som faktiskt står i dokumentet, är det latent innehåll det jag ämnar till att analysera.²⁵

Tillvägagångssättet i min analys börjar med att jag läser igenom mitt primärmaterial flera gånger om för att få en förståelse av helheten. Därefter väljer jag ut meningar, fraser eller andra typer av formuleringar som jag anser är relevanta för ämnet, hela primärmaterialet samt mitt syfte. Dessa kallas för meningsbärande enheter och är grunden för hela min analys. Dessa är inte bestämda från början utan kommer att väljas successivt allteftersom jag analyserar texten. Dels på grund utav primärmaterialets relativt korta omfång men också för att kunna få fram enheter att tolka i dess kontext och sammanhang.²⁶ Varför jag gjort på det här sättet är för att jag så långt som möjligt velat behålla kontexten enheterna är utdragna ifrån. Detta för att göra primärmaterialet rätt och inte ta något ur sitt sammanhang och riskera göra missvisande tolkningar. På grund av detta har jag valt att inte heller plocka ut enstaka ord annat än där det lagts specifik relevans vid ett särskilt ord i relation till dess sammanhang och plats i en mening.

²⁵ Bergström, Göran, Boréus, Kristina(red), *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Studentlitteratur, Lund, 2005, 2a. upplagan, s. 44-45.

²⁶ Graneheim, U.H, Lundman, B, "Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness", *Nurse Education Today*, 2004, 24, pp. 105-112, s. 106.

Ett tillvägagångssätt att gå vidare med de meningsbärande enheterna är att koda dem och fördela upp de i olika kategorier i ett schema baserat på hur de skiljer sig, alltså deras respektive kodning. Detta kommer jag inte att göra eftersom jag bedömer att mitt primärmaterial inte är tillräckligt långt för att göra upp ett kodat schema. Detta passar bättre vid den kvantitativa grenen där materialet är större.²⁷ Istället formulerar jag kategorier utifrån textens innehåll och dess skiljaktigheter. Dessa kategorier baseras på vilka upprepande trender i formuleringar och fraser som återkommer i de olika punkterna i policyn. Antalet kategorier påverkas av hur mycket formuleringarna i texten skiljer sig åt samt varje punkts respektive särskilda fokus. Kategorierna kommer jag att benämna som teman där jag fördelar upp samtliga enheter jag identifierat i texten. Dessa teman och deras respektive tillhörande meningsbärande enheter kommer jag att strukturera upp rubrikvis i analysdelen. Detta för att läsaren enklare ska kunna följa med i hur jag gått tillväga i min undersökning. Dessa teman kommer alltså att fungera som övergripande rubriker baserat på vilka gemensamma drag som finns i texten.²⁸ De kategorier/teman jag identifierat i primärmaterialiet är:

Tema 1, Uttryck instämmande till ansvar: *Påståenden, åtaganden, redogörelser som på ett eller annat sätt visar på ett erkännande av ansvar från FIFA. Punkter man menar på FIFA bör eller måste göra.*

Tema 2, Uttryck motsägande till ansvar: *Påståenden, åtaganden, redogörelser som genom tvetydiga formuleringar på ett eller annat sätt antyder att påverkan eller ansvar inte nödvändigtvis behöver vara kopplat till FIFA, eller att FIFA inte är ensamma i ansvar.*

Tema 3, Uttryck av tvetydighet gentemot ansvar: *Påståenden, åtaganden, redogörelser som kan tolkas inte ha något direkt ställningstagande. Osäkra eller oklara punkter som kan ha flera innebörder eller förstås betyda eller påstå både och.*

²⁷ Bergström, Boréus(red), 2005, s. 49.

²⁸ Graneheim, Lundman, 2004, s. 106-107.

4 Analys och diskussion

I detta avsnitt har analysen gått tillväga så att jag har läst igenom FIFAs människorättspolicy flertal gånger och därefter valt ut de meningsbärande enheter som varit till grund för analysen. I samband med tolkningen jag gjort av respektive enhet har jag även fördelat dessa över de tre teman jag beskrivit i avsnittet ovan. Mina teman fungerar som sammanfattande kategorier där enheterna på ett eller annat sätt passar in beroende på formulering eller budskap. Jag har plockat ut 27 stycken meningsbärande enheter fördelat över hela policyn samt identifierat tre stycken teman. Varje tema har haft relativt öppna och breda definitioner med avsikt att samtliga enheter av intresse ska ha kunnat fördelas i någon av kategorierna. Fördelningen har dock inte gjorts slumpmässigt utan den har baserats på innehåll. Även om enheterna i sig kanske skiljer sig åt något från varandra finns gemensamma nämnare som gör att de placeras i samma kategori. Huruvida enstaka enheter placeras i en kategori framför en annan har mindre betydelse i förhållande till den helhet jag vill komma fram till i mitt syfte. Mitt mål är att få en helhetsuppfattning om vilket ansvar FIFA själva anser sig ha baserat på hur mina teman skiljer sig åt samt hur de meningsbärande enheterna fördelas.

4.1 Analys

4.1.1 Tema 1: Uttryck instämmande till ansvar

- *Påståenden, åtaganden, redogörelser som på ett eller annat sätt visar på ett erkännande av ansvar från FIFA. Punkter man menar på FIFA bör eller måste göra.*

Under detta tema har jag identifierat tio stycken enheter med gemensamma drag. De inledande styckena i policyn kan förstås som introducerande beskrivningar av vad som innefattas i dokumentet generellt. I en del förklaras det omfång FIFA berör som verksamhet. Människor, grupper och organisationer arbetar för eller påverkas av organisationen i stor utsträckning och med detta kommer även ett stort ansvar. Genom sitt arbete

och sina investeringar tillkommer en skyldighet att uppehålla värdighet och lika rättigheter för alla som på olika sätt påverkas av verksamheten.²⁹ En formulering som denna visar relativt rättframt att organisationen inser att ett ansvar tillkommer genom det arbete man håller på med. Vidare förklaras även att i ett arbete med att inkorporera denna policy i sin verksamhet inkluderas även de relationer FIFA själva har som organisation till olika typer av tredje parter.³⁰ Viktigt att poängtera här är just formuleringen av att det gäller relationer de själva har till andra parter. Alltså ur perspektivet av att det är från FIFA som dessa relationer är grundade på, och inte tvärt om. Detta uttrycksätt är viktigt att beakta då det på andra ställen i policyn förekommer beskrivningar av samma relationer på andra sätt. Alltså tolkningar av att tredjeparts-bolag har relationer till FIFA och inte tvärt om. En formulering som denna kan alltså förstås i ett mer positivt beaktande.

I paragraf/punkt 3 förklaras att FIFA i linje med UNGP är engagerade att vidta åtgärder för att undvika orsaka eller medverka till skadlig påverkan av mänskliga rättigheter, både att adressera och avhjälpa där sådan påverkan skett.³¹ En redogörelse som denna är även den förhållandevis ganska tydlig och klar, att de uttryckligen vill engagera sig i ett arbete att förhindra all eventuell skadlig påverkan eller ogynnsamma situationer som kan ha uppstått som resultat av deras egen verksamhet. En uttryckt koppling till UNGP, standarden för företagslivets ansvar gentemot mänskliga rättigheter, kan även visa på en uppriktighet i redogörelsen. Vidare på samma koppling till UNGP, förklaras även att FIFA ska använda och dra nytta av sitt inflytande som organisation i arbetet med att främja mänskliga rättigheter. Man vill försöka se till att utöka sitt inflytande i situationer eller diskurser där ännu större förändring behövs, där deras inflytande inte har lika stor möjlighet att inverka i nuläget.³² Användningen av ordet inflytande (leverage) kan betyda mycket i det avseendet om det förstås som ett uttryck för makt. Alltså att FIFAs omfång och storhet som organisation innehar ett märkbart inflytande i ämnet och detta är något av stor vikt då de har möjlighet att påverka mer än andra i frågan.

²⁹ FIFA, 2017, s. 4, ingress.

³⁰ Ibid, s. 4, ingress.

³¹ Ibid, s. 5, paragraf 3.

³² Ibid, s. 5, paragraf 3.

För att gå över till några utplock ur pelarna i policyn, som mer direkt berör den faktiska implementeringen av människorättsarbetet, finns här röda trådar att beakta. I den inledande delen av den första pelaren som heter ”Commit and embed”, deklarerar att FIFA offentligt ska arbeta mot att upprätthålla sitt människorättsansvar: ”FIFA publicly commits to upholding its human rights responsibilities[...]”³³ Åtgärder mot detta ska vidtas dels inom sina egna organ i organisationen men även bland sina medlemsstater.³⁴ Att de uttryckligen skriver att man offentligt ska arbeta mot att främja mänskliga rättigheter kan tolkas lite överdrivet. Att det visserligen förklaras att arbetet ska implementeras både inom sina egna organ samt i alla medlemsorganisationer kan ses positivt i avseende av tydlighet. Men att behöva nämna att det ska ske offentligt kan framstå onödigt då det kan anses vara självklart. Vidare i paragrafen förklaras mer djupgående att interna strukturer och processer ska inrättas i implementeringsarbetet. Policies, riktlinjer och regler ska etableras och likaså ska även denna övergripande respekt för mänskliga rättigheter inkorporeras i samtliga företagsrelationer.³⁵ Här beskriver man på samma sätt sina tredjeparts-relationer som jag förklarat tidigare, alltså baserade från FIFA som grundpelaren och som därmed medför en tolkning att ansvaret utgår från just de själva.

I den andra pelaren som benämns ”Identify and address” fanns en enhet som stack ut lite från de övriga i avseende av dess koppling till mästerskapstilldelningen till Qatar. Kopplat till att det förklaras att organisationen kontinuerligt identifierar potentiella och aktuella människorättsrisker relaterade till sina verksamheter.³⁶ Nämner man specifikt aspekten av röstning och tilldelning av mästerskap. Nämligen att FIFA reflekterar över sina människorättsliga åtaganden i kraven för att ansöka om att stå som värd för mästerskap. Dels att inkludera klausuler kopplade till denna policy för länder som blir tilldelade värdskap, som länderna måste förhålla sig till. Samt även att FIFA själva ska ta mänskliga rättigheter i beaktning innan de tilldelar mästerskap. Enheten lyder: ”In particular, FIFA appropriately reflects its human rights commitment in the requirements for the bidding and hosting of FIFA competitions[...], and takes human rights into account in the selection of host countries”³⁷ Dessa punkter visar tecken på att FIFA haft VM i

³³ Ibid, s. 8, pelare 1.

³⁴ Ibid, s. 8, pelare 1.

³⁵ Ibid, s. 8, pelare 1.

³⁶ Ibid, s. 8, pelare 2.

³⁷ Ibid, s. 8, pelare 2.

Qatar i åtanke när de formulerade policydokumentet. Speciellt då detta var en stor kritik organisationen fick emot sig eftersom de inte hade tagit i beaktning människorättssituationen i Qatar innan de blev tilldelade mästerskapet 2022. Specifikt situationen kring migrantarbetarna som var känd sedan tidigare. Att FIFA uttryckligen inkluderat denna punkt kan förstås som att de insett de fel som gjorts tidigare.³⁸

Två avslutande exempel på det här temat hittas i den sista punkten i policyn. Dessa förklarar att ansvaret för att implementera FIFAs åtagande enligt policyn ska ske både på strategisk och operativ/funktionsduglig nivå. Dessa åtaganden är bindande för alla organ och tjänstemän inom organisationen i respektive arbete eller verksamhet.³⁹ Det övergripande operativa ansvaret att införliva dessa människorättsliga förpliktelser ligger hos generalsekreteraren som är chef för FIFA.⁴⁰ De här två exemplen återspeglar de övergripande drag som varje enhet haft under detta tema. Nämligen att det relativt rättframt och tydligt på olika sätt klargörs vilket ansvar FIFA har gentemot mänskliga rättigheter och vad detta ansvar innebär. En del formuleringar är mer teoretiska i sin utformning medan andra är mer praktiskt lagda där de förklarar hur saker och ting ska gå till, som i de två punkterna ovan.

4.1.2 Tema 2: Uttryck motsägande till ansvar

- *Påståenden, åtaganden, redogörelser som genom tvetydiga formuleringar på ett eller annat sätt antyder att påverkan eller ansvar inte nödvändigtvis behöver vara kopplat till FIFA, eller att FIFA inte är ensamma i ansvar.*

Under tema två har jag kategoriserat alla former av uttryck och formuleringar som kan förstås som indikationer på att FIFA inte enkom besitter ansvar över händelserna i Qatar. Att ansvaret över migrantarbetarnas situation inte nödvändigtvis bara behöver vara kopplat till FIFA. Efter denna förklaringsmodell har flest enheter placerats under denna kategori, nämligen tolv stycken.

³⁸ Ibid, s. 8, pelare 2.

³⁹ Ibid, s. 10, paragraf 13.

⁴⁰ Ibid, s. 10, paragraf 13.

Den första enheten här går att hitta tidigt i policyn i avsnittet som går att förstås som en ingress. Här förklaras att utöver att dokumentet ska förstås som en standard för FIFA och alla dess organ att förhålla sig till, reflekterar det även de förväntningar som finns på alla andra entiteter relaterade till FIFAs verksamhet.⁴¹ Här definieras förvisso organisationens ställning gentemot sin egen policy men nämner även i samma mening att det likaså också finns förväntningar på alla andra parter som på ett eller annat sätt är kopplade till FIFA. Förväntningar att förhålla sig till utifrån det som berörs i policyn. Just användningen av ordet förväntningar i denna kontext och förhållandet det nämns i ger en annan uppfattning av hela formuleringen. Att det nämns direkt efter en redogörelse om FIFAs egen relation till policydokumentet kan tolkas lite som en subtil uppmaning till alla relaterade parter att inte glömma bort sin egen roll i frågan. Just sammanhanget ordet används i får yttrandet att framstå mer diffust och anmärkningsvärt.

Nästa exempel återfinns i paragraf två i dokumentet och är enbart introduktionen på en längre mening. Här uttrycks att där FIFA må ha/kan ha skadlig påverkan på de mänskliga rättigheterna hos människor tillhörande särskilda grupper, skall internationella standarder och principer tas hänsyn till.⁴² Specifikt de första orden i denna mening som är rakt översatta är intressanta. Nämligen där FIFA ”må ha” skadlig påverkan av de mänskliga rättigheterna. Ett uttryck som detta implicerar att FIFA ska försöka se till att åtgärda problem efter internationella regler där de själva ”kan ha” haft någon sorts påverkan. Det skrivs inte bestämt att ”där man” orsakat skada ska gottgörelse ske, istället sägs att där man eventuellt har förorsakat någon sorts skada, skall lämpliga åtgärder vidtas. Formuleringen medför ett visst distansering från ett eventuellt problem som beskrivs. Om människor farit illa kan det ha varit på grund av sin egen verksamhet men det behöver inte ha varit så. Detta kan uppfattas som en liten detalj men den för med sig vad som kan förstås som en något diffus föreställning.

De två efterkommande enheterna är väldigt lika varandra i avseendet av relativt tydliga indikationer på tredje-parters inblandning eller möjlighet att inverka i frågan om ansvar och mänskliga rättigheter. Den första av dem förklarar att FIFA strävar efter att förhindra eller mildra skadlig påverkan av de mänskliga rättigheterna genom sina olika

⁴¹ Ibid, s. 4, ingress.

⁴² Ibid, s. 5, paragraf 2.

företagsrelationer även om organisationen inte direkt själva bidragit till den faktiska påverkan.⁴³ Detta kan till en början tolkas positivt att strävan finns att vilja förhindra eller mildra all eventuell människorättslig påverkan, som förklarats på många andra ställen. Men att nämna detta i samma samklang med sina företagsrelationer och tredje-parter kan tolkas som fokus återigen förflyttas någon annanstans. Än mer när det nämns i förhållande till påverkan som de själva inte bidragit till direkt. Hela denna formulering kan tolkas som en vag bortförklaring av ansvar, att FIFA inte alltid har del i eventuella negativa effekter inom människorättsfrågan.

Denna typ av tvetydighet blir än tydligare i nästa enhet som är formulerad lite av en längre introducerande rubrik inför redogöranden om områden där människorättslig förbättring måste ske. Den lyder: ”Given the nature of its operations, FIFA’s involvement with adverse human rights impacts is most likely to occur through its relationships with other entities.”⁴⁴ Detta påstående kan mycket väl stämma, att människorättslig påverkan är mest trolig att ske genom alla tredje-parts relationer FIFA har. Men att detta förmodade faktum upprepar anges i nästintill varje enhet i detta avsnitt får läsaren/mottagaren att fundera om det finns något underliggande budskap man försöker förmedla. Den tolkning jag som läsare gör är att FIFA på sätt och vis vill fördela uppmärksamheten kring situationen. Att de inte vill att den enbart ska cirkulera kring FIFA själva. Specifikt kopplat till denna formulering framstår det att man försöker säga att på grund av verksamhetens natur är det omöjligt för FIFAs aktiviteter att inte få någons sorts påverkan av mänskliga rättigheter. Och detta är inte nödvändigtvis organisationens fel.

Nästa enhet kan tolkas vara en nära koppling till händelserna i Qatar då avsnittet specifikt handlar om arbetsrättigheter och nämner sådana faktorer som konstruktion av arenor och infrastruktur. Det förklaras att organisationen är kopplad till många arbetare genom sina relationer med andra entiteter och att deras verksamheter är väldigt ”arbetskraftsintensiva”(labour-intensive). Man strävar därför att uppehålla och främja internationella standarder om arbetsrättigheter.⁴⁵ Denna enhet uttrycks som att på grund av att

⁴³ Ibid, s. 5, paragraf 3.

⁴⁴ Ibid, s. 5, paragraf 5.

⁴⁵ Ibid, s. 6, paragraf 5.

FIFA ger arbete åt så många människor både direkt och indirekt, är det inte konstigt att potentiella människorättsligt relaterade risker existerar. Att FIFA berör saker som konstruktion av arenor och infrastruktur skapar association till just händelserna i Qatar vilket gör att denna formulering går att förstås i kontexten av förberedelserna av VM 2022 och vad som skett där. Att nämna att ens organisation är ”arbetskraft-intensiv” bör dock inte kunna anses som en orsak till varför människorättsliga och arbetskraftsrelaterade brister förekommit.

Vidare i samma avsnitt om arbetsrättigheter förklaras även att relevanta procedurer och principer ska implementeras bland sin egen direkt anställda personal men också hos sina företagspartners. FIFA vill säkerställa att respekt för arbetsstandarder återfinns i företagsrelationerna.⁴⁶ Här redogörs delvis om sina egna direkta åtgärder men inkluderar också i samma kontext förväntan på att tredje-parter och företagspartners ska respektera samma principer och standarder. För att göra en relativt brysk tolkning har policyn här formulerats som många gånger tidigare, något särskilt fokus på bara sina egna enskilda åtaganden och ansvar förekommer inte speciellt ofta. Andra parter inverkan i samma problem deklarerar dock återkommande i samma veva som man redogör för sitt eget ansvar som övergripande organisation. En röd tråd kring detta går att följa under det här temat.

Nästa enhet berör ämnet av förvärvning/anskaffning av mark speciellt i FIFA-relaterade verksamheter såsom mästerskap. I detta avsnitt står att FIFA förväntar sig och främjar respekt av internationella människorättsstandarder när anskaffning av mark sker, särskilt expropriation, alltså där mark har överlåtits i mästerskapsförberedande syften i utbyten mot ersättning.⁴⁷ Dock framgår det i samma avsnitt att anskaffning av mark i sådana syften huvudsakligen är ansvar som ligger hos respektive värdland för mästerskapet eller projektet.⁴⁸ Enheten lyder: ”While recognising that land acquisition is primarily the responsibility of the government hosting the respective competition[...]”⁴⁹ Här framgår alltså att när sådana processer sker i förberedelser av mästerskap, förväntar sig FIFA att

⁴⁶ Ibid, s. 6, paragraf 5.

⁴⁷ Ibid, s. 6, paragraf 5.

⁴⁸ Ibid, s. 6, paragraf 5.

⁴⁹ Ibid, s. 6, paragraf 5.

internationella standarder respekteras med mänskliga rättigheter i fokus. Däremot är detta ansvar inte något som FIFA själva styr utöver utan det är upp till respektive land att besluta om förehavanden samt hur dessa ska gå till. Även om det tekniska ansvaret må ligga hos värdlandet i fråga att göra rätt för sig, borde denna särskiljning mellan respektive ansvar inte vara så stor som den uttrycks i policyn. Att värdlandet och FIFAs nivåer av ansvar kan skilja sig är en sak men denna uppdelning görs väldigt tydligt i detta avsnitt och skapar en uppfattning om att FIFA i praktiken står handlösa om kränkningar av mänskliga rättigheter sker i samband med land-anskaffning. Detta framstår som ett lätt sätt att ansvarighetsmässigt komma runt just dessa typer av problem.

Relativt nära denna punkt om land-anskaffning handlar nästa avsnitt om trygghet och säkerhet för människor kopplat till FIFA-event. Här står att FIFAs olika typer av event kan för involverade människor potentiellt innebära särskild människorättslig påverkan: ”Providing for the safety and security of people who are attending or are otherwise involved in or affected by FIFA’s events may impact certain fundamental human rights,[...]”⁵⁰ Kring detta vill organisationen engagera sig med värdländerna i fråga samt parter inom den privata sektorn för att minimera all sådan potentiell skada.⁵¹ Denna punkt var något svårare att placera i kategorierna då den dels har tvetydliga element som många andra enheter tidigare, men också att den till viss mån framstår relativt rimlig i det som uttrycks. Nämligen att det är respektive värdland som är ansvariga att se till att säkerheten uppehålls och att människor kan känna sig trygga vid verksamheter relaterade till FIFA.

Den andra sidan av frågan är dock att med tanke på det är ett människorättsligt policydokument avsnittet är taget ifrån, och att punkten i fråga berör säkerhet och trygghet relaterat till mänskliga rättigheter; bör åtaganden och ansvar kopplat till detta förstås cirkulera på en högre nivå än bara kring staten själv, speciellt med tanke på att FIFA är den högsta ansvariga organisationen för exempelvis ett mästerskap som VM. Ett ansvar att i praktiken se till att människor känner sig trygga vid exempelvis fotbollsmatcher borde med fördel såklart ligga hos det land matchen spelas i. Men i avseende av diskursens och policyns område om mänskliga rättigheter, bör FIFA kunna betrakta sig själva

⁵⁰ Ibid, s. 6, paragraf 5.

⁵¹ Ibid, s. 6, paragraf 5.

sitta på mer makt att påverka och förebygga potentiell skada. Det bör dock poängteras att det är tvetydigheten i formuleringar som denna som jag tolkar det, som är orsaken till varför de passar in under detta tema.

I samma avsnitt om trygghet och säkerhet fortsätter samma fokus kring värdlandet eller respektive myndigheter som de entiteter med högst potential och förmåga att tillhandahålla säkerhet. I denna enhet används termen inflytande(leverage) igen som jag tagit notis av en gång tidigare fast då under tema ett. I detta sammanhang får det en annan innebörd men användningen av ordet i denna policy generellt är intressant. I detta exempel står att FIFA ska använda sitt inflytande över relevanta myndigheter för att se till att trygghet och säkerhet uppföljs vid olika sorters event.⁵² Enheten lyder: ”FIFA will strive to use its leverage with relevant authorities[...]”⁵³ Just formuleringen av att använda sitt inflytande i denna kontext medför en uppfattning om att FIFA har en förmåga att påverka sakers utveckling men att detta bara kan ta situationer till en viss punkt och inte längre. Att de i slutändan inte har någon praktisk makt att kontrollera och styra de verksamheter som sker under organisationen ute i olika delar av världen. Något som inte kan anses helt korrekt. Om exempelvis FIFA själva tilldelar ett land ett värdskap bör det inte anses kontroversiellt att någon sorts makt och kontrollerande ansvar fortfarande finns kvar hos dem även om ”taktpinnen” förflyttats till värdlandet.

Nästa enhet rör en specifik aspekt av lagar och riktlinjer i en nationell kontext. I denna står att om den nationella kontexten riskerar underminera FIFAs förmåga att säkerställa respekt för internationellt accepterade mänskliga rättigheter, skall man konstruktivt engagera sig med respektive myndigheter för att se till att deras skyldigheter upprätthålls.⁵⁴ Här avleds återigen fokus mot andra parter i frågan, i detta fall nationella myndigheter om FIFAs egen strävan att arbeta efter mänskliga rättigheter skulle stöta på problem rättsligt. Det förklaras att om deras åtaganden skulle störas, skulle det ske vid respektive nationell lagstiftning där man i dessa fall skulle behöva ta itu med problemen som existerar i landet ifråga. Ett klagande om ett konstruktivt samarbete inom den rättsliga aspekten i ett värdland är visserligen en sak. Men om en nationell lagstiftning

⁵² Ibid, s. 6, paragraf 5.

⁵³ Ibid, s. 6, paragraf 5.

⁵⁴ Ibid, s. 7, paragraf 7.

redan från början potentiellt skulle innebära problem på något sätt för den fotbollsrelaterade verksamheten kanske detta skulle adresserats eller funnits i åtanke redan vid tilldelningen.

De sista två enheterna under detta tema är utplock ur pelarna, alltså punkterna i policyn som rör implementering. Under pelaren som kallas ”Protect and remedy” finns den första enheten. Där står att FIFA hjälper till att skydda de som förespråkar respekt av mänskliga rättigheter associerade med deras verksamheter samt man vill bidra i att avhjälpa de individer som ogynnsamt skadats eller påverkats av all FIFA relaterad verksamhet.⁵⁵ Just aspekten som nämns att skydda de som förespråkar och kämpar för respekt av mänskliga rättigheter framstår som en något diffus formulering. I pelaren står: ”FIFA helps protect those who advocate respect for human rights associated with its activities[...].”⁵⁶ Ett fokus på att nämna att man vill se till att hjälpa till att skydda människorättsrelaterade förespråkare framför att uttrycka sig själva och sin organisation som en förespråkare av mänskliga rättigheter förefaller något märkligt. Under en kategori som berör att ”skydda och avhjälpa” hade kanske redogörelser om FIFAs strävan att främja respekt av mänskliga rättigheter i alla sina verksamheter varit en mer klar ståndpunkt. Detta uttryck att hjälpa till att skydda människorättsförespråkare kan möjligtvis tolkas som ytterligare ett litet tecken på distansering från hela diskursen kring FIFA, mänskliga rättigheter och ansvar.

Den sista enheten är utplockad ur samma avsnitt som föregående. Denna säger att FIFA kräver från värdländer och andra parter som organiserar FIFA turneringar att kompetenta och oberoende organ upprättas eller allokeras i granskning av människorättsproblem eller anklagelser i mästerskapens kontext.⁵⁷ I avsnittet förklaras: ”In particular, FIFA will require from those organising FIFA tournaments that competent and independent bodies are put in place for reviewing human rights issues and complaints[...].”⁵⁸ På samma sätt som många andra enheter innan haft tvetydiga betydelser, går denna enhet att tolka på samma sätt. Det redogörs för bra och lovande åtaganden eller löften

⁵⁵ Ibid, s. 9, pelare 3.

⁵⁶ Ibid, s. 9, pelare 3.

⁵⁷ Ibid, s. 9, pelare 3.

⁵⁸ Ibid, s. 9, pelare 3.

samtidigt som de formuleringsmässigt uttrycker sig något oklart eller riktar sin uppmärksamhet mot andra parter eller bort från sig själva. Om en med väldigt kritiska ögon betraktar FIFAs policy går dessa uttryck att hitta upprepat över hela texten. Om detta medvetet ska vara ”jargongen” eller uttryckssättet gentemot ämnet och situationer som den i Qatar tycks problemen relaterade till mänskliga rättigheter och framförallt arbetsrättigheter kunna bli något svårlösta. I avseende av att förstå denna situation som en sådan kantad av byråkrati och tilltrasslad ansvarsfördelning eller ansvarsutpekning.

4.1.3 Tema 3: Uttryck av tvetydighet gentemot ansvar

- *Påståenden, åtaganden, redogörelser som kan tolkas inte ha något direkt ställningstagande. Osäkra eller oklara punkter som kan ha flera innebörder eller förstås betyda eller påstå både och.*

De fem enheter jag valt att placera i denna kategori består av formuleringar och redogörelser som på olika sätt skiljer sig åt från de övriga jag plockat ut ur dokumentet, av min egen tolkning. En del utgörs mestadels av tvetydiga innebörder eller formuleringar som möjligtvis hade kunnat placeras under tema två. De har dock haft någon typ av avvikande uttryck som skiljt sig åt och som gjort att jag därmed valt att placera de i denna kategori.

Den första enheten under detta tema berör uttryckligen ansvar och FIFAs förhållande till UNGP(United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights) vilken policyn är framtagen i samarbete med. Här står att FIFA vill sträva efter att gå bortom sitt ansvar att respektera mänskliga rättigheter som dessa uttrycks i UNGP genom att främja respekten av och bidra i tillämpandet av dessa rättigheter.⁵⁹ I paragrafen står att: ”FIFA will strive to go beyond its responsibilities to respect human rights, as enshrined in the UNGPs,[...]”⁶⁰ I denna enhet går det att se två olika sidor av formuleringen som ges. Den första är av en mer positiv klang då det som många gånger tidigare förklaras att prioriteringen att främja och bidra till skyddet av mänskliga rättigheter hamnar högt inom organisationen. FIFA ska även gå bortom det ansvar som finns i relation med UNGP. Kring denna del går dock en annan tolkning att göra. Om de menar på att strä-

⁵⁹ Ibid, s. 5, paragraf 4.

⁶⁰ Ibid, s. 5, paragraf 4.

van finns att gå bortom sitt eget ansvar att främja mänskliga rättigheter, antyder detta om att ett ansvar funnits tidigare, möjligtvis innan händelsen som den i Qatar. Om detta ansvar existerat sen innan gör detta förståelsen av dubbelbottnade uttryck som dessa än mer tilltrasslade.

På samma tema om dubbelbottnade betydelser är nästa enhet relativt lik. I detta utdrag uttrycks antydning till både en stark direkt påverkan och en indirekt eventuell påverkan. Här står att FIFA är engagerade i att dels *tillhandahålla* men också *samarbeta* i avhjälpning; där de närmare bestämt *orsakat* eller *bidragit* till skadlig eller ogynnsam människorättslig påverkan.⁶¹ I dessa utdrag är orden *tillhandahålla* och *orsaka* mer bestämda former av uttryck som antyder om deras egen direkta påverkan eller att de själva ska avhjälpa utsatta människor. De andra två, *samarbeta* och *bidraga* är ord som insinuerar om att organisationen ska arbeta tillsammans med andra, som en del i en mekanism där FIFA enbart inte är själva i åtagandet. Hela denna formulering ger ett dubbelt uttryck där tolkning går att göra åt båda olika hållen. Vilket ställningstagande som är menat att framkomma ur detta kan därför vara svårt att avgöra.

Nästa enhet handlar precis som en av de tidigare punkterna under tema två om lagstiftning i nationell respektive internationell kontext. I denna paragraf förklaras: "Where national laws and regulations and international human rights standards differ or are in conflict with each other, FIFA will follow the higher standard without infringing upon domestic laws and regulations."⁶² Enligt denna formulering skall FIFA gå efter den högre internationella standarden om den nationella lagstiftningen på något sätt motstrider eller hamnar i konflikt med internationell människorätt. Betydelsen av denna formulering, alltså vad policyn faktiskt vill säga, går att förstå sig på. När en dock reflekterar över vad detta innebär eller skulle kunna innebära blir betydelsen något mer invecklad. På något sätt framstår detta uttryck motsägelsefullt; om rättsliga motstridigheter skulle uppstå, skulle FIFA välja att följa internationell standard utan att kränka eller överträda den nationella lagstiftningen. Om FIFA dock skulle hamna i den situationen att en nationell lagstiftning inte anses rättfärdig eller korrekt utan skulle kräva högre rättsliga standarder, överträds den nationella lagstiftningen likväl ändå. Varför aspekten av att

⁶¹ Ibid, s. 7, paragraf 6.

⁶² Ibid, s. 7, paragraf 7.

inte överträda nationell lagstiftning inkluderas i redogörelsen när detta likväl ändå potentiellt kan göras, skapar en oklar helhetsuppfattning om vad policyn faktiskt försöker säga.

Denna tilltrasslade rättsliga situation och liknande sådana diskuterar även Kobrin i sin artikel om multinationella företag. Situationen ovan är en sådan FIFA potentiellt skulle kunna hamna i betydligt oftare just på grund av skillnaden mellan statliga och internationella jurisdiktioner och lagstiftningar. FIFA måste vid komplexa och svåra situationer i princip välja vilken nivå av lagstiftning man ska följa och har dessutom lagstiftningen i det land vilket högkvarteret befinner sig i att ta i beaktning. Tillkommande till detta är även all verksamhet som pågår kontinuerligt i flera länder. Kännetecknande för ett multinationellt bolag, såsom Kobrin beskriver det i hans artikel, är att verksamhet just sker i flera olika länder.⁶³

Det två avslutande enheterna för det sista temat är båda utdragna från pelarna i policyn, pelare tre, ”Protect and remedy” och pelare fyra, ”Engage and communicate”. Båda två berör aspekten av kommunikation främst till allmänheten om sitt arbete. Det första utdraget är från samma avsnitt som en av enheterna under tema två som handlar om skyddet av de som förespråkar respekt av mänskliga rättigheter inom fotbollens väsen. I denna står att FIFA skall respektera och inte blanda sig i arbetet av människorättsförespråkare eller media-representanter som granskar eller rapporterar om FIFA event eller verksamheter.⁶⁴ I den andra enheten står att FIFA skall engagera sig med externa bundsförvanter på ett strukturellt sätt samt kommunicera regelbundet och transparent med allmänheten om sin respekt för och sitt arbete med mänskliga rättigheter.⁶⁵ Vad som får dessa två utdrag att framstå lite oklara och märkliga är specifikt hur det förklaras att FIFAs kommunikation med allmänheten ska gå till samt hur öppna och ärliga de ska vara utåt kring sitt arbete. En kan anse det vara onödigt att nämna i en policy som denna att organisationens arbete ska ske korrekt och kommuniceras ordentligt och transparent med allmänheten och till alla som är av intresse att ta del av informationen. Formuleringen lyder: ”FIFA will engage with external stakeholders in a structured manner and

⁶³ Kobrin, 2009, s. 357.

⁶⁴ FIFA, 2017, s. 9, pelare 3.

⁶⁵ Ibid, s. 9, pelare 4.

will communicate regularly and transparently with its stakeholders and the general public[...]”⁶⁶ Detta borde kunna anses självklart att en gedigen och legitim organisation som FIFA ska vara öppna med vad som görs och hur saker går till ”bakom kulisserna”. Att nämna en faktor som denna i ett officiellt policydokument om människorättsarbete kan framstå något märkligt.

4.2 Diskussion

För att kortfattat sammanfatta innehållet i den analys som gjorts går det att se att FIFAs human rights policy är ett dokument som uttrycker och förmedlar mycket men på varierande nivåer. Tvetydighet och ambiguitet är ord som relativt bra speglar det generella innehållet i policyn, i det avseendet att det uttrycks redogörelser åt olika håll i relation till de kategorier som identifierats. Delvis formuleras både yttranden som stärker en bild av att FIFA inser och medger ett ansvar som tillhör organisationen, samtidigt som de också formuleringsmässigt menar på att ansvarsfördelning i en situation som denna är komplex och kräver reflektion på fler nivåer. Att bara praktiskt se på fördelningen av de meningsbärande enheterna visar på detta, där tio enheter placerats under tema ett och tolv stycken under tema två (samt fem under tema tre). Bidragande till denna uppfattning om tvetydighet är även uttryck som varken ställer sig på någon av ”sidorna” i ekvationen och som i och med detta bidrar till en något svårdefinierad bild av hur man ska förstå sig på policyn i förhållande till mitt syfte. Genom tolkning och eftertanke ska jag nu försöka klargöra detta med hjälp av principerna och den pluralistiska teorin enligt Millers ”Distributing responsibilities”.

För att reflektera över de fyra principerna om hur ansvarsfördelning ska förstås ska jag börja med att titta på princip ett om kausalt ansvar. Vem det kausala ansvaret bör åläggas i denna situation är tvådelad. Först och främst bör en kunna anse att Qatar som stat har det kausala ansvaret då det är staten själv som orsakat de rättighetskränkningar och problem för migrantarbetarna i landet. Det är Qatar som misslyckats i att efter arbetsrättsliga stadgor, behandla arbetarna rätt och i ordets sanna mening, mänskligt i förbere-

⁶⁶ Ibid, s. 9, pelare 4.

delserna av VM. Det går dock också att argumentera för att FIFA kausalt orsakat dessa problem då de själva har tilldelat Qatar rätten till mästerskapet och därmed gett de skäl att utveckla sin infrastruktur och sina arenor. Detta går dock ett steg längre bort i sambandskedjan, därför bör det kausala orsakssambandet placeras hos Qatar.⁶⁷

Den moraliska principen är den som i sammanhanget förefaller ha den tydligaste kopplingen till FIFA som aktör. I relation till den kausala principen där Qatar kan anses ha orsakat vad som faktiskt hänt, bör FIFA anses vara moraliskt ansvariga då det är organisationen som aktör som tilldelat landet världsmästerskapet och därmed möjliggjort för den situation som uppstått för arbetarna. FIFA kan med andra ord klandras för de människorättsliga kränkningar som försiggått, dels för uppkomsten av situationen men också för att de brustit i att rätta till det som gått snett, i egenskap av högsta ansvariga organisation inflytelsemässigt.⁶⁸ För att gå över till principen om kapacitet går även denna, likt den kausala principen att betrakta som tvådelad. FIFA går kapacitetsmässigt att betrakta som bra placerade att kunna ställa situationen till rätta och se till att arbetarna i Qatar respekteras och behandlas korrekt. Samt även att potentiella liknande situationer som dessa undviks och bemöts ordentligt i framtiden. I organisationen finns tillräckliga ekonomiska tillgångar samt inflytande och makt att se till att arbetsrättsliga problem som dem i Qatar ses till. Å andra sidan, bortsett från den kausala relationen att det är i landet kränkningarna sker, går även Qatar att betrakta som väldigt bra placerade att lösa problemen. Inte minst med tanke på de ekonomiska tillgångar som finns, men även på grund av att man geografiskt och administrativt ”befinner” sig där problemen existerar.⁶⁹

Den sista principen om ansvar kopplat till gemenskap och en särskild relation är möjligtvis den princip som är svårast att applicera på någon av aktörerna i detta fall. Den största övergripande gemensamma nämnare som cirkulerar kring detta ämne är fotbollen i sig. Att denna nämnare skulle medföra ett tydligt och särskilt tillskrivande av ansvar kan vara svårt att argumentera för. Enda aspekten en gemenskapsprincip i detta sammanhang skulle kunna tillskrivas någon relevans; är möjligtvis den att migrantarbe-

⁶⁷ Miller, 2001, s. 455.

⁶⁸ Ibid, s. 456/458.

⁶⁹ Ibid, s. 460-461.

tarna i Qatar i längre utsträckning kan betraktas som indirekt anställda av FIFA och i och med detta medföra en självinsikt om krav på ansvarstagande. Denna aspekt är dock relativt nära den moraliska principen som i sig är starkare argumentationsmässigt och därmed ”övertrumfar” gemenskapsprincipen.⁷⁰

Miller förklarar i teorin att ett av problemen med den moraliska principen är att den bara betraktar dåtiden, alltså vad som tidigare hänt, för att fördela ansvaret.⁷¹ En uppvägning till detta är således kapacitetsprincipen som kan kompensera för de faktorer den moraliska bortser från. Då jag anser att den moraliska principen är den som bäst kan appliceras på FIFAs roll i situationen, kan det vara fördelaktigt att betrakta kapacitetsprincipen som kompenserande för det som moralen inte täcker. Exempelvis sådant som mer rör nutid och framtid vilket just den kapacitetskopplade ansvaret gör, i form av att vilja tillskriva ansvar baserat på aktörers kapaciteter i nuläget. Med dessa två faktorer sammantaget bör alltså FIFA kunna anses moraliskt ansvariga samt bäst placerade utifrån kapacitet att rätta till och avhjälpa de människor som orsakats skada.

För att återgå till mitt syfte med den här uppsatsen, skulle jag undersöka hur man ska förstå sig på vilket ansvar FIFA själva anser att de har i situationen i Qatar utifrån deras människorättspolicy. Ett moraliskt ansvar, i avseende att en själv kan klandras för den skada som uppstått och som ogynnsamt påverkat människor, borde hypotetiskt kunna medföra en moralisk insikt om att så just är fallet. Att det är en själv som kan klandras för de fel som uppkommit, även fast man inte själv praktiskt eller kausalt orsakat dem. FIFAs människorättspolicy är ett rättsligt dokument som på ytan framstår att vara rättframt, tydligt och klagörande när det kommer till vad som anses är deras ansvar, åtaganden och skyldigheter gentemot mänskliga rättigheter och fotboll. Policyn som helhet och dess innebörd suddas dock ut något i och med de uttryck och formuleringar som genomsyrar dokumentet. En stor del av uttrycken i texten framstår som tvetydiga och oklara och emellanåt varken yrkande eller uppmanande till något överhuvudtaget. Detta tillsammans med punkter som framstår vara helt självklara i ämnet får policyn att verka hopradsad, framtagen i all hast, möjligtvis som ett medel att potentiellt täcka igen människorättsliga luckor i organisationen som på senare tid börjat få alltmer uppmärksam-

⁷⁰ Ibid, s. 462-463.

⁷¹ Ibid, s. 460.

het. Ett konstaterande som detta gör föga för denna diskurs som helhet och än mindre för de utsatta migrantarbetarna i Qatar. Det öppnar däremot upp för tankar och diskussion om vad FIFA faktiskt kan tänkas vilja uppnå med sitt policydokument.

Något uttryckt avsägande av ansvar finns inte i FIFAs human rights policy, inte eller något klart erkännande av ansvar. Vad som latent och subtilt uttrycks däremot är en mångtydighet och en ambiguitet i sättet man verkar förhålla sig till organisationens betydelse, inflytande och makt. Denna ambiguitet säger mer om FIFAs bild av sig själva och sin ställning mot ett allvarligt människorättsligt felsteg som i grund och botten de själva är den främsta huvudansvariga aktören till. Oavsett hur en betraktar hela diskussionen är FIFA den högst beslutsmässiga styrande organisationen på internationell nivå. Till detta borde och ska ett uttryckt allomtäckande ansvar finnas, oavsett vilken eller vilka aktörer som kausalt orsakat vilken skada. Ambiguiteten som går att dra ut från policyn gör att uppfattningen om vem som ansvaret ska tillskrivas, blir diffust och något svåruppfattat.

Min förståelse och slutsats av enbart detta policydokument(som talande för FIFAs människorättsliga åtaganden) är att det finns två tolkningar att göra. Antingen är tvetydigheten och ambiguiteten i dokumentet som helhet formulerat med avsikt, för att inte rättsligt uttryckligen vilja tillskriva sig ansvar och skyldigheter på för många olika områden. Och därmed riskera misslyckas i att uppehålla dessa skyldigheter och återkommande hamna i rampljuset. Samt möjligtvis även att kunna ha något att luta sig tillbaka mot vid problematiska situationer.

Den andra slutsatsen att göra av ambiguiteten är den att de helt enkelt rättframt menar på att ansvar bör kunna fördelas mellan FIFA och andra aktörer och parter i händelser som dessa i Qatar. En stor del av ansvaret tillfaller FIFA som högsta organisation men med tanke på problemen och arbetes vidd är detta inte något de klarar av själva att arbeta mot. I avseende av organisationens sammansättning och dess verksamheter över hela världen tillsammans med alla olika parter, krävs samarbete och en gemensam vision att vilja arbeta efter mänskliga rättigheter. En unison strävan mot att överkomma alla de problem som existerar.

För att placera dessa två slutsatser och denna uppsats i någon sorts kontext avslutningsvis, återkopplar jag till två respektive sekundära material jag tidigare nämnt i uppsatsen. Den första slutsatsen jag kommit fram till går att reflekteras över parallellt med Stephen J. Kobrins artikel om transnationella firmor, företag eller bolag. Utifrån en förståelse av FIFA som ett multinationellt bolag blir Kobrins tes om transnationella firmors ansvar och skyldigheter i relation till deras makt och inflytande, relevant. Medverkan till människorättskränkningar bör kunna rättfärdiga frivilliga överenskommelser/avtal eller folkrättsliga förpliktelser för bolag som rör sig internationellt över landsgränser. I linje med slutsatsen är dock nuläget ett sådant mer omgivet av parallella auktoriteter, motsägande jurisdiktioner och byråkratisk ambiguitet. Ambiguitet är även just talande för den bild FIFA har i avseende av en ansvarsfördelning, om denna slutsats betraktas i relation till det perspektiv som Kobrin diskuterar.⁷²

Den andra slutsatsen går att betrakta i en något mer ”positiv” bemärkelse, framförallt i relation till John G. Ruggies rapport bestående av rekommendationer till FIFA på människorättsliga förbättringar. Den ”positiva” bemärkelsen är i detta avseende att en ansvarsfördelning förstås ligga både hos FIFA och andra samarbetspartners i verksamheten. Med tanke på att Ruggies rekommendationsrapport gjorts på begäran av FIFA visar detta på ett medgivande från deras del i situationen. Inte nödvändigtvis ett uttryckt enhälligt deklarerande av ansvar men likväl ett erkännande om organisationens inverkan och inflytande. Styrkande till detta är att en av rekommendationerna Ruggie uttryckligen gett till FIFA är att adoptera en människorättspolicy.⁷³ Trots att denna slutsats också kantas av ambiguitet kan den förhållas till parallellt med Ruggies rapport och tolkningen som går att göra av den som ett, från FIFAs håll, uppriktigt försök till förändring.

⁷² Kobrin, 2009, s. 351-356.

⁷³ Ruggie, 2016, s. 29.

5 Sammanfattning

För att kortfattat sammanfatta har denna uppsats undersökt de människorättsliga kränkningarna som skett i Qatar inför VM i fotboll 2022 och FIFA, där huvudsakligt fokus legat på att undersöka vilket ansvar FIFA anser att de haft i situationen. Materialet som undersökts har varit FIFAs human rights policy och detta dokument har analyserats med en innehållsanalys. Med David Millers teori om ansvarsfördelning har primärmaterialet diskuterats för att reda ut vilken tolkning som går att göra av policyn som en helhet.

Genomgående drag i formuleringar och uttryck i policyn har kantats av mångtydighet och ambiguitet. Emellanåt uttrycks klara redogörelser eller åtaganden relaterat till ansvar, återkommande ges dock formuleringar som varken yrkar eller medger något överhuvudtaget. En och samma mening kan ha två helt skilda budskap med motsägande redogörelser, i förhållande till hur ansvarsfördelningen bör eller ska se ut. Kategoriskt går det att se, från FIFAs perspektiv sett, att tio enheter uttrycks ”instämmande” till ansvar, tolv enheter uttrycks ”motsägande” till ansvar och fem enheter uttrycks tvetydigt gentemot ansvar. Enligt principerna från teorin är den moraliska kopplingen den starkaste och mest övertygande faktorn som FIFA borde inse sitt ansvar efter och agera utifrån. Komplementerande till ett moraliskt ansvar och vad som borde vara en moralisk insikt om sin egen medverkan till problemen, är sin egen kapacitet att rätta till de fel som gjorts. Dessa två grunder är de sätt som framstår mest logiska och legitima att betrakta FIFAs roll och relation till människorättsproblemen i Qatar. Tolkningen av deras människorättspolicy och vad de anser om sitt eget ansvar är dock en annan.

De två tolkningar och slutsatser jag kommit fram till av policyn relaterat till mitt syfte är att FIFA antingen medvetet uttryckt sig tvetydigt och ”diffust” i dokumentet för att inte på papper vilja tillskriva sig för starkt och omfattande ansvar. Eller att tvetydigheten och ambiguiteten speglar en genuin uppfattning om att ansvaret i denna situation inte bara ligger hos FIFA utan måste fördelas. Dessa två tolkningar kan placeras parallellt med två tidigare forskningsområden/verk (Stephen Kobrin och John Ruggie) där båda perspektiven tillsammans med slutsatserna i sin kontext, framstår logiska.

Referenser

Amnesty International, *The ugly side of the beautiful game: Exploitation of migrant workers on a Qatar 2022 world cup site*, Mars, 2016.

Bergström, Göran, Boréus, Kristina(red), *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Studentlitteratur, Lund, 2a. upplagan, 2005.

Brannagan, Paul Michael, Giulianotti, Richard, "Qatar, Global Sport and the 2022 FIFA World Cup", I *Leveraging Legacies from Sports Mega-Events: Concepts and Cases*, Grix, Jonathan(red), Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2014.
<https://link-springer-com.ludwig.lub.lu.se/content/pdf/10.1057%2F9781137371188.pdf>
(hämtad 21/11 2017)

Dorsey, James M., "The 2022 World Cup: A Potential Monkey Wrench for Change", *International Journal of the History of the Sport*, Vol. 31, Issue 14, pp. 1739-1754, 2014.
<http://www.tandfonline.com.ludwig.lub.lu.se/doi/pdf/10.1080/09523367.2014.929115?noredAccess=true> (hämtad 5/1 2018)

Fédération Internationale de Football Association, FIFA, *FIFA Activity Update on Human Rights*, Maj, 2017.

Fédération Internationale de Football Association, FIFA, *FIFA's Human Rights Policy*, Maj, 2017.

Fédération Internationale de Football Association, FIFA, *FIFA Statutes*, April, 2016.

Gibson, Owen, "2022 Qatar World Cup vote should be rerun, claims Council of Europe", *The Guardian*, 27/1/2015,
<https://www.theguardian.com/football/2015/jan/27/world-cup-2022-qatar-fifa-vote-rerun-council-of-europe> (hämtad 28/11 2017)

Graneheim, U.H, Lundman, B, "Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness", *Nurse Education Today*, 24, pp. 105-112, 2004.
<https://ac-els-cdn-com.ludwig.lub.lu.se/> (hämtad 22/11 2017)

Ingraham, Christopher, "The toll of human casualties in Qatar(updated)", *The Washington Post*, 27/05/2015,
https://www.washingtonpost.com/news/wonk/wp/2015/05/27/a-body-count-in-qatar-illustrates-the-consequences-of-fifa-corruption/?utm_term=.1842f42a58e3 (hämtad 28/11 2017)

Kobrin, Stephen J., "Private Political Authority and Public Responsibility: Transnational Politics, Transnational Firms, and Human Rights", *Business Ethics Quarterly*, 19:3, (July 2009); ISSN, 1052-150X, pp. 349-374, 2009.

<http://content.ebscohost.com.ludwig.lub.lu.se/> (hämtad 23/11 2017)

Miller, David, "Distributing responsibilities", *The Journal of Political Philosophy*: Volume 9, Number 4, pp. 453-471, 2001.

<http://content.ebscohost.com.ludwig.lub.lu.se/> (hämtad 25/11 2017)

Morris, Samuel, "FIFA World Cup 2022: Why the United States Cannot Successfully Challenge FIFA Awarding the Cup to Qatar and How the Qatar Controversy Shows FIFA Needs Large-Scale Changes (comments)", *California Western International Law Journal*, Vol. 42, Issue 2, pp. 541-576, 2012.

<http://www.heinonline.org.ludwig.lub.lu.se/HOL/Page?handle=hein.journals/calwi42&div=26&collection=journals> (hämtad 5/1 2018)

Ruggie, John G., "'For the Game. For the World'. FIFA and Human Rights", *Corporate Responsibility Initiative Report*, No. 68, Cambridge, MA, Harvard Kennedy School, 2016.

Ruggie, John G., *Guiding Principles on Business and Human rights: Implementing the United Nations "Protect, Respect and Remedy" Framework*, United Nations, Office of The High Commissioner, 16/6/2011.